

עודד נחמיה

מנהל היחידה למניעת שרפות פסולת בשטחים
הפתוחים, רשות הטבע והגנים

מניעת שרפות פסולת בשטחים הפתוחים – נתונים ראשוניים מפעילות היחידה הייעודית

גיליון חורף 2020 / כרך 11(4) / פסולת

בקצרה

כמו שקורה במקומות רבים מדי ברחבי הארץ, תושבי יישוב קהילתי קטן בצפון הנגב התעוררו בוקר אחד בחורף 2020 לריח שרפת פלסטיק. העשן והריח הנוראי לא עזבו אותם במהלך כל הימים הבאים. ריחות ומפגעי עשן לא היו זרים להם, כמו ללא מעטים מתושבי צפון הנגב: ריחות מאתר דודאים, מרמת חובב ומאתרים ומפעלים נוספים; נוסף להם גם עשן שרפות הפסולת של התושבים הבדואים, שלחלק מהם (הגרים ביישובים לא מוסדרים) אין פתרונות מסודרים לפינוי פסולת. ישנם גם אתרי פסולת והטמנה לא חוקיים שמפעילים עבריינים. באתרים אלה שרפת הפסולת היא הדרך "היעילה" והקצרה לצמצום הנפח שלה ולפינוי מקום לפסולת נוספת.

במקרה הנוכחי, לאחר הגשת תלונות למוקד הסביבה של המשרד להגנת הסביבה, יצא למקום פקח של היחידה למניעת שרפות פסולת בשטחים הפתוחים. הפקח נפגש עם המתלוננים, ביצע בדיקת מודל רוח (שחזור כיווני הרוחות במשך מספר שעות), ואיתר את מקור המפגע: במסגרת הכשרת מגרשים בתחומי עיר בדואית החל פינוי של פסולת שהוטמנה במקום באופן לא חוקי במשך שנים. הפסולת בערה בעירה תת-קרקעית, ונוצר מפגע עשן משמעותי.

בהמשך לדיווח הפקח הנחה מנהל מחוז דרום של המשרד להגנת הסביבה לעצור את העבודות, והן התחדשו רק לאחר מילוי כל ההנחיות הסביבתיות שנועדו להפחית את הזיהום והמטרד שנגרם לתושבים. פקחי היחידה למניעת שרפות פסולת המשיכו ללוות את הפינוי בפיקוח צמוד על הקבלן, עד גמר העבודה בימים אלה.

מפגעי שרפות הפסולת, מעבר להיותם מטרד הפוגע באיכות החיים, מהווים סכנה בריאותית של ממש. מדו"ח המפל"ס (מרשם פליטות לסביבה) שפרסם לאחרונה המשרד להגנת הסביבה, עולה כי בישראל שרפת פסולת אחראית לכ-62% מכלל הפליטות לאוויר של החומרים החשודים כמסרטנים.

במהלך שנת 2019 הוקמה ברשות הטבע והגנים, במימון ובהכוונה של המשרד להגנת הסביבה, יחידה שמטרתה למנוע שרפות והשלכות פסולת בשטחים פתוחים. היחידה מורכבת משלושה צוותים: צפון, מרכז ודרום, ומונה 13 פקחים. כל צוות פועל מול המחוז הרלוונטי של המשרד להגנת הסביבה ובשיתוף פעולה עם המשטרה הירוקה.

מטרות היחידה:

- איתור ומיפוי של ערמות פסולת
- איתור משליכי פסולת, איסוף ראיות ומתן קנסות
- איתור מבעירי פסולת ואיסוף ראיות
- סילוק ערמות פסולת והפעלת גורמי כיבוי בעירות פסולת.

נתונים ראשוניים מפעילות היחידה – החציון הראשון של 2020

מפגעי פסולת

פקחי היחידה דיווחו על 1,641 מפגעי פסולת. כשליש מהם (528 דיווחים) באתרים חוזרים (כלומר, אתרים שהפקח כבר דיווח עליהם בעבר, אבל מתקיימת בהם פעילות חדשה), כמחצית (767 דיווחים) הם על הימצאות פסולת באתרים חדשים, ואילו כחמישית (346 דיווחים) הם על השלכה אקראית של פסולת. פסולת בניין מהווה כמחצית מכלל מפגעי הפסולת המדווחים (ראו עמודת אתרי הפסולת בטבלה 1).

מפגעי עשן

היחידה טיפלה ב-312 מפגעי עשן בעקבות שרפות פסולת (ראו עמודת שרפות הפסולת בטבלה 1). לאחר הגעה למקום האירוע נערך טיפול מול כלל הגורמים לסיום המפגע וכן נאספו נתונים לצורך אכיפה. פסולת ביתית נמצאה בכמחצית מהשרפות, ורכיבי גזם (חומר צמחי) ופסולת בניין נמצאים בשליש מהערמות הנשרפות. יש לציין שאומנם חוק הניקיון תוקן ב-2018, כך שכיום הבערת פסולת נחשבת לעברה על החוק, אולם תהליך החקיקה לא הושלם, ולכן לא ניתן לתת קנס בגין הבערת פסולת.

טבלה 1. סוגי הפסולת שפקחי היחידה מצאו באתרי פסולת ובשרפות פסולת, לפי שכיחות

הטבלה מציינת את מספר אתרי הפסולת שפסולת מסוג מסוים נמצאה בהם.

סוג הפסולת	באתרי פסולת (n=1,641)	בשרפות פסולת (n=312)
פסולת בניין	793	103
פסולת ביתית	576	150
גרוטאות	564	103
גזם	539	108
פסולת חקלאית או ניילון	418	61
פרש בעלי חיים	261	21
פסולת תעשייתית	233	52
תוצרת חקלאית	191	31
פגרי צאן	187	22
תחנות מעבר (סוג פסולת לא ידוע)	161	39
אחר	137	24
חומרי הדברה	99	6
פגרי בקר	78	8
אזבסט	73	10
פגרי עופות	52	4
חומרים מסוכנים	33	7
ביוב או פסולת נוזלית	29	2
פסולת הגיינית	23	3
פגרי דגים	2	1

טבלה 1

סוגי הפסולת שפקחי היחידה מצאו באתרי פסולת ובשרפות פסולת, לפי שכיחות

הטבלה מציינת את מספר אתרי הפסולת שפסולת מסוג מסוים נמצאה בהם.

אכיפת השלכות פסולת

אכיפה על בסיס חוק הניקיון מחייבת את הפקח לראות את ביצוע העבירה (השלכת הפסולת) לנגד עיניו. פקחי היחידה איתרו 184 השלכות פסולת בזמן אמת (ראו מפה של פריסת אירועי ההשלכה נספח 1). ב-133 אירועים שכבר טופלו, נשלחו קנסות לחשודים, בסך מצטבר של 223,900 ש"ח.

הסברה

התקיימו פגישות רבות עם גורמים שהיחידה משתפת איתם פעולה כגון: כב"א, יחידות סביבתיות, אשכולות של רשויות מקומיות, איגודי ערים, משטרה, וכן פגישות הסברה עם מועצות אזריות, ועדי יישובים ועוד. בחלק מהפגישות הוצגו ממצאי הסקרים הנוגעים למפגעי פסולת בתחומי היישוב או המועצה.

לסיכום, אף על פי שהיחידה רק בתחילת דרכה, וישנם עדיין מספר חסמים שצריך לפתור, פעילותה כבר מורגשת במקומות המועדים. אני סבור כי פיקוח ואכיפה מוגברים מחד גיסא, יחד עם הסברה ופתרונות פינוי זמינים מאידך גיסא ויצירת שיתופי פעולה עם כלל הגורמים, יובילו בסופו של דבר לצמצום משמעותי במספרן של השרפות והשלכות הפסולת בשטחים הפתוחים.

נספחים (זמינים באתר)

**נספח 1. פריסת אירועי האכיפה בחציון
הראשון של 2020**